

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4., II. EM.
Minden pénz a lelkési hivatal címére küldendő.

Megjelenik havonként.
Felelős szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS

Előfizetési ára:
Egy évre 100 kor.
Egyes szám ára: 10 korona.

Torda: 1568. **HATÁRKÖVEK** **Pozsony: 1848.**
az unitárius egyház történetében. Ezeken a helyeken mondotta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországra nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).

„Hol van Árpádnak istene?” 2. Kir.
2. Kir. XVIII. 34.

Túl a Királyhágón . . .

Álmaimban olykor elbolyongok drága Szülőföldem szépséges tájain, ahol minden bokor régi ismerősöm. Integetnek felém a kedves emlékek. Jóbarát módjára belém fogantoznak. Váltig unszolnak, hogy gyermek legyek újra. Gyermek, játszi gyermek: pillangót hajszolok virágos mezőben; versenyt dalolok a dalos pacsirtával. Gyermek, komoly gyermek: az első hitvallás, az első szerelem szent pillanatában — félig alva, félig ébren — magasztalom az Istent ihletett ajakkal a természet dicső templomában. Oh, mily kedv, mily öröm! Megfürösztöm lelkemet még egyszer a gyermeki ártatlanság aranytükörében: gondot nem ismerek; ha tűske tép, a seb máris beforr; ha elbotlom, gyöngéd anyai karok fölemelnek, fájdalmaimat elringatják. Még áll a kis kunyhó: hívogat-édesget csendes pihenőre. Még áll a kis kunyhó: édes anyai csók várja ott még a tékozló fiut is. Oh, ha én még egyszer — igazában is — elmehetnék oda, hová szívem-lelkem mindig vissza vágyott! . . . Segits, segits Árpádnak istene!

Álmaimban olykor elbolyongok a dombtetőn egy néma hant körül. Ott nyugszik az én édes Apám. Gyönyörű szép, új éneket zengett a Teremtő dicsőségére. S dalos ajakának, zsoldáros szívének mégis idő előtt, egy szempillantásban, örökre el kellett némulnia. Azóta árván, testvértelen járom a világot. Bágyadt alkonyattal meg-megállok ottan. Bizalommal tekintek a magasba, ahol Isten kezében meg van pecsételve ami sorsunk. Alant az Aranyos kanyarog medrében, gondosan elrejtve az arany szemeket, amiket a havasok méhéből magával sodort. Fönt és alant s magamban is egy törvényt ismerek, egy üdvöt látok, amiért élni-halni érdemes . . . Szerette az éneket: sirja fölött eldalolom az ő kedves nótáját. Szerette a virágot: bokrétaiba kötöm a rét legszebb virágait s odateszem a poraira, hogy soha el ne hervadjanak. Szerette a gyermeket: odaviszem az ő unokáit, hogy az ő iskolájában megtanulják szolgálni és szeretni a Hazát, száraz kenyéren is önzellenül. Oh, ha én még egyszer — igazában is — elmehetnék oda, hová szívem-lelkem mindig visszavágyott! . . . Segits, segits Árpádnak istene!

Álmaimban olykor elbolyongok a Gyülekezetben, ahol annak idején a nagy Mester gyönyörűség és igáját vállaimra vettem. Ugy tetszik nekem, mintha az a nagytemplom, ott fenn az örökkévaló hegyek között, a földre alászállott mennyei Jeruzsálem volna, telve fénynyel, telve az áldozat illatával, telve Isten dicsőségével. Nem sirnak ott Sionnak útai. Egy test, egy lélek az anyaszentegyház. Az „Egy az Isten” hazája ez, ahol minden zarándok leoldja saruját, amint a szent hely felé közeledik. Itt még nem ment ki divatból az apostoli áldás: „Köszöntsétek egymást testvéri csókkal” (1 Thess. V. 26.) És felbűg az orgona és diadalmasan száll az ének és alázattal töredezik ajkunkon az imádság és a szószebből menydörög Jeremiás próféciaja veszendő ország, veszendő nép felett: — szem nem marad ott szárazon, szív nem lehet ott hűtlen . . . Ott van, ott van az Ur az ő szent gyülekezetében . . . Oh, ha én még egyszer — igazában is — elmehetnék oda, hová szívem-lelkem mindig visszavágyott! . . . Segits, segits Árpádnak istene!

2
UNTTARIUS ERTESITO
... És elbolyongok a fehéregyházi csatáren. Ott van eltemelve névtelen hősök ezrei között Petőfi is, a „Szabadság-szerelme” költője, a magyar nemzet viharmadara. Éjnek éjszakáján költögetem azt, akinek mécsvilága és honszerelme egykor egy nemzet sorsa fölött virrasztott. Akkor is, mikor „közel s távolban semmi fény” nem világolt. Oh, vajjon mikor lesz-e sötét sorsnak fényes hajnala? Hisz a jóslat betelt:

„Anyám, az álmok nem hazudnak.
Takarjon bár a szemfödél,
Dicső neve költő fiadnak,
Anyám, soká — örökkön él.”

Szerkesztő.

Templomi ének.*

(Angolból.)

Hozzád megyek, Uram!
Hozzád közel.
Kereszted — ha sújtol —
Majd fölemel . . .
Dicsőit ajakam:
Hozzád megyek, Uram!
Hozzád közel.

Utas vagyok. És már
Lement a nap.
Fölöttem éj: egy kő
Fejem alatt . . .
Álmomban is, hiven,
Hozzád vágyik szívem,
Hozzád közel.

Oh, mint ragyog pályám
Az égbe fent . . .
S kegyelmet üdvöt ad
Már ide lent.
Angyalid intenek:
Uram! hozzád megyek,
Hozzád közel.

Ébredő gondom is
Téged imád:
Könnyeiből rak — épít
Kalvariát . . .
Divódom — szenvedek:
Uram! hozzád megyek,
Hozzád közel.

S ha majd sasszárnyakon
Lelkem ragad;
Elhagyva nap s csillag —
Világokat . . .
Dicsőit ajakam:
Hozzád megyek, Uram!
Hozzád közel.

J. M.

* A legnépszerűbb angol egyházi ének. Ezt énekelték a Titanic utasai is, miközben a hajó süllyedt. — Irta egy buzgó unitárius asszony, Sarah Flower Adams, 1841.

Dávid Ferenc.

Ő a mi apostolunk, első püspökünk. Az ő sorsa is az lett, ami az igazi apostolok sorsa szokott lenni: az üldöztetés, a martíromság. Pedig ő a XVI. századnak oly szellemi kiválósága, akihez fogható hazánkban alig s Európában is kevés volt. Halála után még századokig kicsinylés, gúny az osztályrésze s alig félszázada, hogy a történetírás végre figyelemre kezdi méltatni.

Igaz, hogy már Kant és Fichte — a nagy bölcsészek — azon a nézetten voltak, hogy a socinianusok nem tettek mást, minthogy a reformáció alapeszméjét filozofiailag formulázták; ezzel e bölcsészek Dávid Ferencnek is igazságot szolgáltattak — de még hosszú időnek kellett eltelnie, míg nézetüket általánosan elfogadták.

Nálunk Magyarországon akkor kezdődik Dávid Ferenc méltatása, mikor Jakab Eleknek róla szóló műve napvilágot lát (1879), vagyis 300 évvel halála után. Ezóta úgy tárgyalja őt a hazai irodalomtörténet, mint Melius Juhász egyenrangú ellenfelét, a reformáció korának egyik vezéralakját, akinek személye azért érdekes, mert a tizenhatodik század forrongó eszmevilágának, hitbeli igazságkeresésének tanulságos képét nyújtja.

Mindez azonban még nem elég. Az is haladás Magyarországon, ha Dávid Ferenc személyét már érdekesnek tartják; de nekünk tovább kell dolgoznunk abban az irányban, hogy őt és eszméit értékesnek ismerjék el.

Mi hát az ő jelentősége?

A reformáció megindítójának, Luthernek főérdeklődése annak a kérdésnek megfejtésére irányult, hogy miképp szabadulhat meg az ember az eredendő bűn kárhatóságából. A kérdés felvetése nem volt új. Azt a katolikus egyház rég feltette s szerinte a külső tekintély, a dogmák megtartása, a jócselekedetek biztosítják az üdvösséget. Luther ellenben azt feleli, hogy az üdvöt biztosítja a Krisztusban megnyilatkozó és Krisztustól eszközölt kegyelem. A Luther megoldásával elesik a papság s a hierarchia szerepe, valamint az aszkézis különös érdeme. Mindezt Luther azért vetette el, hogy a kegyelemről teljesen biztos legyen.

A cél — az üdvösség elnyerése — a régi volt; de az út hozzá radikálisan új.

Abban a mértékben, ahogy a reformáció folytán keletkezett új vallások a dogmatizmust elviselhetetlennek tüntették fel, a súlypont az üdvözülés kérdéséről, amely a trinitárius fődogmákkal szoros összefüggésben van, átment a személyes meggyőződés kérdésére. Ha Luther szerint a Jézusban

való hit a fő az üdvösség elnyerésére, akkor egy lépéssel tovább menve, vizsgálni kezdik általában a hit mivoltát, tételeit. Szabaddá válik az út egy egyénileg különböző, szubjektíve megalapozott hitrendszerre.

Igy lépnek fel a Luthertől megnyitott úton Servét Mihály, a Socinusok és Dávid Ferenc.

Dávid Ferenc már a szent lelket az *Irás* fölébe helyezte; a szentlélek alatt pedig nem értett mást, mint az ember szellemi erejét. Krisztusban nem látott mást, mint isteni mintaképét az emberi tökéletességnek. Az Úrvacsora szerinte a Krisztussal lelki közösségben tartott emlékűnnep. „A hit Isten ajándéka”. Vagyis mindenkinek az az igazi hite, amit neki Isten ajándékoz; régebbi kifejezés szerint, amit Isten kijelent. „Amit az emberek Isten felől tudnak, nyilván van ő bennük, mert az Isten kijelentette nekik”. (Rom. I. 19.)

Ő maga a dévai börtönben így formulázta tanait:

„Egy Istent tiszteltem, nem hittem, hogy három
S én üdvösségemet csak ez egytől várom,
Ez egynek szentelem töredékeny éltem:
Megsokasítani a Teremtőt féltem”.

Ez a vallás tehát, amelyet Dávid Ferenc alapított, elveti a trinitárius dogmákat, a tekintélyeket s bárkinek csálhatatlan magyarázatát. Tehát észszerű és egyéni. Mint ilyen, egyezik az ujkori főszme irányzattal, amely az ujkor elején a filozófiában is jelentkezik. (Descartes: Cogito, ergo sum.)

Servét és Dávid Ferenc műve logikus betetőzése volt a reformációnak. Ők nem állottak meg félúton, mint Luther. De ép ezért a merész ujitóknak bukniok kellett. Az a kor még Luther tanait is nehezen fogta fel. A megtámadott tekintélyek: a pápa és az uralkodók véres háborukban üldözték az ő követőit is — mi sors várhatott a még merészebb tanra?!

Három századon át csak lappangva élt e tan a bérce Erdélyben. Az unitárius vallás fenmaradt ugyan — de a Blandrata és a Hatalom által formulázott alakban, amit Dávid Ferenc nem ismert el sajátjának. A XIX. század lelkiismeret-szabadsága végre napfényre engedte jutni az igazi unitarizmust.

S most még néhány szót Dávid Ferenc életéről.

Kolozsvárott született 1510 körül. Külföldi egyetemen — Wittenbergben — tanult. Kolozsvári pap, majd a mi első püspökünk volt. Kiváló szónok: szónoklatának erejével a maga hitére térítette egész Kolozsvár városát s tanainak megnyerte János Zsigmond fejedelmet is. Hatalmas hittudományi munkásságot fejtett ki magyar és latin nyelven. A dévai vár börtönében halt meg 1579-ben.

A szabad gondolat, a szabad kutatás martirja volt!

Botár Imre.

KÜLFÖLDI ROVAT.

(Angol-amerikai vendégek Erdélybeu és Budapesten.)

Mult számunkban már említettük, hogy az Amerikai és a Brit és Külföldi Unitárius Társulat kiküldött képviselői, erdélyi körutjuk végeztével, hozzánk is ellátogatnak. Ez a várakozásunk betelt.

Kedves vendégeinket a megfelelő ünnepi keretek között testvéri szeretettel fogadtuk és üdvözlöttük körünkben. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy egy szemtanu feljegyzései alapján azt is elmondhatjuk, hogy mi mindent láttak és végeztek a mi anyaszentegyházunk ősi földjén, Erdélyországban.

Vendégeink Boston—Liverpool—London—Páris—Vence utirányból a Simplon expresssel július közepe táján érkeztek Bukarestbe, ahol az E. K. Tanács kiküldöttje, dr. Boros György, egyházi főjegyző várta őket. A konzulátuson és a ministeriumokban tett előzetes látogatás rendjén igazolták, hogy missiójuk távol minden politikai vonatkozástól, teljesen valláserkölcsi jellegű. Ilyen szellemen, a legmélyebb erkölcsi érzéstől és az emberbaráti szeretet melegétől vezetve, járták be a rendelkezésükre álló két hét alatt azt a vidéket, ahol unitárius gyülekezeteink sűrű csoportokban vannak egymás mellett. Utjuk nagyobb részét a kolozsvári központból kiindulva, gépkocsin tették meg. S amerre mentek, mindenütt valósággal ünnepezték őket. Nemcsak a saját hiveink, hanem az egész város vagy falu lakossága, felekezeti különbség nélkül. Neveiket: Louis Craig Cornish, Palfrey Perkins, Harold E. B. Speight és Lawrence Redfern — hamarosan megtanulták és egymásnak adták tovább az emberek. Boldog az a gyülekezet, amelynek templomában ők hirdették az ígét s tolmácsolták ismételtén, de minden egyhanguság nélkül, a szerepet egymás között bölcsen kiosztva, az ő megbízóiknak szeretetteljes üdvözlését. Boldog az az iskola, amelynek küszöbét átlépték, tanuságot tévén annak tanári kara és serdülő ifjúsága előtt arról az igaz megbecsülésről, amellyel felekezeti és faji kulturánk iránt viseltetnek. És oh mily boldog az az édes anya, akinek ujszülött gyermekét Dénes, Anna, Irén stb. nevekre ezek a krisztusi lelkű apostolok keresztelték meg az ünnepi gyülekezet színe előtt, a virágdiszbe öltözött Urasztala mellett, az ő saját külön szertartásuk szerint.

Hosszas volna előszámlálni az összes helyeket, ahol az ő megjelenésük a hétköznapot is ünnepnappá változtatta. Az előtt a 48 gyülekezet előtt mindenesetre örökre emlékezetes marad ez a látogatás, mint újabb bizonyítéka annak az egy száz esztendőre kiterjedő testvéri szent viszonynak, amelyben erdélyi unitárius anyaszentegyházunk élt az ő angol és amerikai hitrokonaival. Ujból megpecsételve láttuk az általuk ékes szavakban elismert szent igazságot, mely szerint az ő hitük ami hitünk, az ő küzdelmük ami küzdelmünk, az ő fájdalmuk a mi fájdalmunk, az ő győzedelmük a mi győzedelmünk. És megfordítva. Nincs tehát különböző országok és világrészek szerint tagolt unitárius egyház; hanem egy egységes, az egész világra, a föld összes népeire kiterjedő, unitárius szent szövetség, amelynek bátor szívtől szószólói és nemeslelkű munkásai éppen azért jöttek el mihozzánk, hogy minket ebben a hitünkben és meggyőződésünkben megerősítsenek.

Egypár mozzanatot kiragadunk mégis az uti programból, hogy közben megpihenjünk. Ilyen

például: július 23-án a székelykereszturi harangok felszentelési ünnepélye, amelyen Amerikát Perkins, Angliát Redfern barátunk képviselte. Szombat este megérkeztek. Tiszteletükre az unitárius főgymnásium új épületének kapuja zöld galyakkal és virágokkal volt feldiszitve. Ott üdvözölte őket Gálfalvi Samu igazgató, amíg mi a templomban imádkoztunk. Az Isten házából, csendes vécsernyéről mi is az üdvözlők csoportjához csatlakozva, Lőrinczi István esperes köszöntötte őket nyíltan, őszintén, melegen. A régi konviktusban rögtönzött jóízű vacsora után, az új kollégium nyújtott nekik és Gálfi Lőrincz tolmácsnak nyugodalmat éjjeli szállást. Másnap reggel az új harangok ércnyelvének hívására a templomba mentünk, ahol közének és zeneszámok után Geréb Zsigmond fiatfalvi lelkész buzgó imában kérte a nap hőseire, az új harangokra s a gyülekezet áldozatkész tagjaira s az egész testvéri seregre a mindenható Istennek szent áldását. Ugyanezt invocálta Józán Miklós budapesti lelkész is Ezsaiás próféta L. rész 4. verse alapján mondott alkalmi beszédében. A beszéd végén drámai hatást váltott ki, amikor a *vivos voco*, „*mortuos plango*“, *fulgura frango*“ jeligékre egymásután szólalt meg a nagy és a kis harang s végül mind a kettő egyszerre, mintegy dokumentálva a nagy világ előtt: „érc még a lélek, érc még itt a hang!“ Ezután Perkins barátunk lépett a szószékre s az ő közvetlen megnyerő modorában vázolta a harangok jelentőségét az egyházi életben. A templomot zsufolásig megtöltő közönség Gálfi Lőrincz tanár afia tolmácsolásából megértette, hogy a harang, mint élő lelkiismeret, figyelmeztet bennünket gyermek-, ifju-, férfikorban egyaránt lelkünk üdvére s Isten és embertársaink iránti szent kötelességeinkre. Templomozás után vendégeink a tanári tanácskozásteremben fogadták a község, a tanári kar, a különböző felekezetek, a papi és tanári kar, a Nőszövetség és társadalmi egyesületek szives köszöntését, melyet ők is hasonló melegséggel viszonoztak. Az ünnepséget közebed zárta be. Este pedig sikerült hangverseny volt.

Közben a mi barátaink visszatértek Kolozsvárra, ahol több napig tartó fontos tanácskozást folytattak iskolai ügyekben azzal a felekezeti bizottsággal, amelynek előkelő tagjai az első helyen állanak a közbecsülésben mindnyájunk előtt. Mentjük meg az iskolákat; mentjük meg az ifjuság ideális hevületét; mentjük meg a bűni birtokot, Berde Mózsai legszebb örökét, ahonnan a mindennapi cipó mellett Istennek ígéje is származott ami szegény, elárvult székely tanulóink tápláltatására. Hogy mit végeztek, nem tudom. De úgy gondolom, hogy a költővel szólva: „merészet és nagyot gondoltak és rátették a lelküket“; s ebből merítem a mindnyájuknak olyan jól eső vigasztalást: „Nem vesz el bármi sors alatt, ki el nem csüggedett.“

Küküllőkör és Maros-zék bejárása után, a hét végén, este későn Tordára érkeztek. Ott vártuk őket a papi háznál, vendégszerető asztal mellett; örvendezve a viszontlátásnak s erőt gyűjtve barátságos beszélgetés közben a másnapi ünnepre. Ezúttal Várfalva és Toroczkó s a többi aranyosszéki

gyülekezetek voltak soron. Minek meséljem, hogy szent vasárnap reggelén az abrudi express a sok utas miatt csak nyílt kocsin szállított bennünket s ott is zsákok és alkalmatlan rokolyák között. Ez csak ami osztályrészünk volt. A vendégeket auto röpítette a kies fekvésű Várfalva magaslaton emelkedő, ősrégi templomához, ahol a hivek közörmére Lőrinczi Dénes esperes és dr. Cornish főtitkár iktatták be az új papot szent hivatalába. Az angol beszédeket dr. Boros György főjegyző afia tolmácsolta az egész vonalon. Pataki András ifju lelkész, nyugodt önérzettel lépett a szószékre, hogy hirdesse Istennek ígését s egységben és szeretetben építse hivei között a mennyeknek országát. Megható volt, amikor — július hó 30-ika lévén — a beszéd végén, a segesvári Petőfi-ünnepre hivatkozva, jellemezte a magyarság lánglelkű költőjének halhatatlan egyéniségét, amely őrt áll a századok vérzivatarai között is az ő fajának ősi jussa felett. Megható volt az is, amikor az ünnepség kimagasló pontja gyanánt, a körülpapság az új lelkésszel és az esperessel — számszerint tizenketten — teljes papi diszben körülvették az Urasztalát s ott üdvözölték az új szolgatársat, beillesztve őt a testvéri láncba, melynek erőssége az Istenbe vetett rendületlen hit, az egyetértő munka és a szeretet. A papikert árnyas gyümölcsösében terített asztal várta a vendégeket és a helybeli presbyteriumot. Szives köszöntésekben se volt hiány.

Toroczkóra még aznap d. u. 5 óra tájban érkezünk, ahol ünnepi diszben fogadott bennünket, köztünk az ő régi papját — a templomi gyülekezet. Soha életemben el nem felejttem azt a gyönyörű beszédet — igazi homiliát — amelyet Perkins barátunk tartott azon a híres-neves szószéken; mindnyájunkat könnyekig meghatva. Pedig csak egy elcsépelet témáról, a tékozló fiúról beszélt; de annak alkalmazásában igazi művészi tökélyre emelkedett. S vitt, ragadott magával a mélységek fölött új, ismeretlen régiókba, a lelki élet magaslatain. A hivek pedig megöleltek, megcsókoltak; s ha le nem jár vala a vizum, talán ott is marasztanak. Itt is kegyelettel emlékezett Németh István lelkész afia, az üdvözlések során, az erdélyi magyarság lélekemelő ünnepére a fehér-egyházi csatatéren, ahol egymást váltották fel a szent napon az *élet*, a *halál* és a *szabadság* angyalai. — Alkonyat előtt még volt annyi idő, hogy meglátogassák a toroczkó-szentgyörgyi papi lakot, a néhai való jó Brassai bácsi szülőházát és a község fölött emelkedő, romjaiban is fenséges toroczkói várat.

Hétfőn: Rákos—Kövend—Bágyon—Szentmihályfalva—Torda. Itt illik pontot tenni. Hiszen, itt van a vallásszabadság bölcsője, ahová mindannyian levett kalappal, hódolattal közeledünk. Szívünkben kegyelettel adózunk a nemes Városnak, amely Kriesch Aladár ecsetjével éppen ezt a világraszóló jelenetet örökítette meg a millenium alkalmából: „A hit Isten ajándéka!“ Oh, mint zengett ez a szent szó, ez az üdvkiáltás Dávid Ferenc ajkán! Az ilyen emlékek hatása alatt tartott templomi ünnepély leirhatatlan. Ezután már Kolozsvár vagy akár Budapest is, nem igen tartogathatótt

meglepetést számunkra. Pedig ott van Kolozsvárt a „kerek kő”, melyről Dávid Ferenc gyújtó beszédét intézte Kolozsvár népéhez, amely egy csapásra az ő hitére állt s vállain vitte be, mint egy fejedelmet, a piaci nagytemplomba. Ott van a központi egyházi igazgatás szerve, az E. K. Tanács. Ott van a püspök és a főgondnokok.

Ezekkel az illetékes körökkel folytatott bizalmas tanácskozásokon sok mindent feltártak, sok fájó sebet megismertek. De alkalom nyílt arra is, hogy vendégeinkkel szemben lerójják egyházunk vezetősége a hála és a tisztelet adóját. Önmagát tisztelte meg az E. K. Tanács, amikor dr. Cornish urat az erdélyi segélyakció érdekében kifejtett nagy munkájáért tb. egyházi főjegyzőnek választotta meg, illetve hozta javaslatba az őszi Főtanács elé. A többi három vendégünk szintén attól a naptól, aug. 2-től kezdve tb. egyházi tanácsosa az unitárius egyháznak. A vidék se volt szűkmarku a cimek osztogatásában. Egy-egy tb. esperesség, egy-egy tb. lelkesítő kitüntetés mind a négynek bőven kijutott. Ez nekik nem teher. Nekünk pedig jól esik, hogy irántuk ennyi figyelmet és megbecsülést tanúsíthatunk azért a rengeteg sok fáradságért és költségért, amelyet ők tisztán az ügy iránti szeretetből — önzetlenül vállaltak magukra.

Kolozsvárt a D. F. Egylet is igen szép és hangulatos ünnepélyt rendezett az utolsó kedden este az ő tiszteletükre. Ennek kimagasló pontja volt Pap Domokosnak vetített képekkel illusztrált felolvasása Dávid Ferencről, miközben azokat a kolozsvári szent edényeket is bemutatták, amelyekből ő maga osztott urvacsorát s amelyek ma is az ottani unitárius egyházközség tulajdonát képezik. A felolvasás angol szövegét és a képeket két példányban átadták a vendégeknek, hogy annak alapján ami történelmi multunkat népszerűen ismertessék oda át a testvérgyülekezetekben. Ürmössy Károlyné verse nagyhatást keltett. Üdvözlések, mint rendesen. A záró akkord, a szerdai bucsuvacsora az unitárius kollegium tornatermében, szép és megható volt, amennyiben azon a különböző testvéregyházak képviselői is részt vettek. A Főtisztelendő püspök ur kezdte és zárta be a barátságos felköszöntők élénk sorozatát, amelyből itt-ott még kicsendült a magyar lélek őszerejének biztató ígérete: a hit — minden poklokon keresztül — egy szebb és jobb jövőben. Csütörtökön reggel rövid imádság a templomban. D. e. 11-kor utra készen — Budapest felé, ahol baráti ölelő karok várják őket, a messze földről érkezőket.

A nyugoti pályaudvarnál a székesfőváros két disz-gépkocsija várta 9 óra 40 perckor, hogy az ut fáradalmi után az Astoria szállóba vigye pihenőre kedves vendégeinket.

A budapesti egyházközség bizottsága aug. 5. d. u. 6 órára a IX. Ráday-utcai Ref. Theol. Akadémia nagytermében, hangverseny keretében, díszes fogadó-estélyt rendezett. Az estélynek nagy erkölcsi súlyt és különös jelentőséget az a körülmény adott, hogy a főváros összes keresztény felekezetei: Unitárius, Róm. kath., Református, Evangélikus s maga a székesfőváros képviselője s a különböző társadalmi és nemzeti szervezetek: A Magyar Nemzeti Szövetség, Külügyi Társaság, a Magyar Asszonyok

Szövetsége, az Unitárius Nőszövetség, Protestáns Nőszövetség stb. stb. mind-mind egyesültek azoknak üdvözlésében, kiket semmi más érdek, csak a keresztényi szeretet és igazság hozott körünkbe. Vajha ez is jó példaul szolgálhatna társadalmunk számára, hogy osztás és felekezet különbség nélkül összeforrjunk mindnyájan egy érzésben, egy gondolatban, egy imádságban, egy akaratban, egy boldogabb jövő közös és erős akarásában. Vendégeink az estélyről, melyen a főváros legelőkelőbb zeneművészei: Hir Sári, zongoraművésznő és dr. Erdősi Vilmosné szólaltatták meg a magyar néplelket, mely örömet és bánatát egyaránt muzsikába önti, azzal a tudattal távoztak, hogy itt egy olyan fajjal találkoztak, melyre a nagy Isten itt kelet kapujában szent kulturmissziót bizott. Erről tett vallomást Tompa Mártha szavalata is. Életünknek egén, mint egyik üdvözlő szónok találóan mondotta, a nagy vihar után csak egy csillag maradt: a reménység csillaga. S jól esett hallani egy vendégünk válaszában e szavakat: hogy az a nép, mely reményéhez görcsösen ragaszkodik s ha ezerszer csalódik is, tovább remél, áldoz, küzd, szenved és vérzik nagy eszményeiért, az nem veszhet el soha.

Vasárnap, 6-án a hivek már a kora d. e. órákban nagy csoportokban igyekeztek az V. ker. Koháry-utcai templom felé, hogy ott részt vegyenek a 11 órakor tartott alkalmi istentiszteleten, melyre az amerikai és angol nagykövetek is családjakkal együtt már korán megérkeztek. Az istentiszteletet Józán Miklós püspöki vikárius sziveket indító imádsága vezette be. Felemelő volt, mikor a különböző nemzetek és helybeli egyházak fiai és leányai szívük érzésében egybeforrva, egymás mellett imádták a teremtő Istent, ki mindnyájuk közös Atyja. A „Térj magadhoz drága Sion” elhalkuló akkordjai után, mit Bereczky János művésziiesen énekelt, dr. Csiki Gábor mondotta el alkalmi ünnepi beszédét. Pál apostolnak a Kor. irt I. lev. 12 rész. alapján rámutatott arra, hogy mi mind, akik az Ur házában összegyűltünk, minden nemzetnek, minden egyháznak, minden társadalmi osztálynak fiai és leányai, egy testnek tagjai vagyunk a Jézus Krisztusban. Egy ami Istenünk, egy ami keresztény hitünk! Legyen egy ami lelkünk, vágyunk, imádságunk, törekvésünk is közös keresztény misszióunk szolgálatában, boldogabb jövőnk kiépítésében! Beszéde után angol nyelvű imádságban kérte Istennek szent áldását arra a testvéri szent szövetségre, amelyet Amerika, Anglia Magyarhon és Erdélyország fiainak, leányainak kölcsönös szeretete teremtett. Az imádságos áhitatot emelte Peyer Margit angol szólóéneke, mely vendégeinket könnyekig meghatotta. Majd Palfrey Perkins emelkedett a szószékre. Klasszikus beszédében egy gazdag szív s egy mély értelem szólalt meg. Gyülekezetét már első mondatával magával ragadta, mert minden szava a gyülekezet lelkének visszhangja volt. Beszédjének hatása alatt gazdagabbak lettünk hitben s megennyhült vállunkon a Golgota keresztje, mert a megdicsőülés, a föltámadás, a diadal ígését hallottuk.

Dr. Hajós Béla, egyházköri felügyelő gondnok úr üdvözlő szavaiban a magyar unitárius társa-

dalom szívének osztatlan szeretete szólott ezután a kedves vendégekhez, akiket mi nem is vendégeknek, hanem testvéreknek szeretünk nevezni. Mikor beszéde végén átnyújtott az amerikai és angol egyházak képviselőjének egy-egy Emlékiratot, melyek az örök testvériséget szimbolizálták közöttünk, azok a meghatódottságtól alig tudtak szóhoz jutni. Igaz, a szerető szív sokkal többet érez, mint amennyit el is tud mondani. Százerek szívének dobogását éreztük azokban a szavakban, melyeket Louis C. Cornish az amerikai és Lawrence Redfern az angol egyházak nevében válaszul mondtak. Az istentisztelet méltó befejezésül a lelkek a Hymnus eléneklésében egyesültek.

Utána egy szűkebbkörű bizottság a jövő feladatai felől tárgyalt a kiküldöttekkel a lelkeszi irodán.

Majd egy kis csoport a vendégek tiszteletére a Margit-szigetre vonult, hol izletes ebéd várakozott reánk. A délután folyamán a társaság nagyra nőtt. Híveink nagy számmal vonultak ki a szigetre, hogy vendégeink társaságában élvezzék annak szépségét s velük fogyasszanak el egy csésze teát, mely az őskeresztények szeretetvendégségére emlékeztetett.

Hétfőn az angol követ adott ebédet a vendégek tiszteletére. D. u. 5 órakor pedig a parochián József Miklós püspöki vikárius úr házában bucsú-tea és igaz szeretet várakozott reánk. A Rózsadombi villa verandáján úgy éreztük magunkat mint egy nagy család fiai és leányai.

Ami fővárosunk fekvésének szépségét illeti, arról elég lesz csak azt megjegyeznünk, hogy kedden d. e. a budai hegyoldalokról a városra tekintve Dr. Cornish barátunk egyszer csak így szólalt meg: szeretnék még egy hétig legalább itt maradni s mind csak fényképfelvételeket csinálni.

A kötelesség azonban még aznap tovább szólította őket. Egy pár örökre emlékezetes és boldog nap után, mit nekünk ittlétükkel szereztek, 8 án d. u. 6 órakor a bécsi hajóval tovább indultak. Búcsúképen e szavakat mondták: sohase szününk meg veletek érezni, értelem dolgozni és imádkozni. Isten áldja munkájukat s hallgassa meg kérésüket. Viszontlátásra — Leidenben.

HIREK.

FELHIVÁS. Szeretettel kérjük a fővárosban és a vidéken lakó hiveinket, hogy személyesen, vagy írásban vétessék fel magukat és családjuknak unitárius vallású tagjait Budapesten az egyházi nyilvántartásba. Mindenki fizessen önkénytelen megajánlott évi járulékot az egyházi pénztárba. S erre buzdítsa ismerőseit is.

Tisztelettel
a GONDNOKSÁG.

Kettős gyászeseft sujtotta közelebből Főtisztelendő Ferencz József unitárius püspök urat és kiterjedt családját. Nagyobbik fia: Ákos, volt vármegyei tisztii főügyész, Dicsőszentmártonban, 61 éves korában, hirtelen elhunyt. Özvegyet és két szép árvát hagyott hátra. Pár napra rá meghalt itt

Budapesten a püspök úr veje, Sámi László, kir. főügyész, akit szeretteinek és az erdélyi magyar társadalomnak hálás kegyelete kísért ki utolsó útjára, múlt hó 26 án a farkasréti temetőbe. Mintha érezték volna, hogy benne is egy darab Erdélyt veszítettek el! Az ő áldozatos munkája és baráti szeretete sokunknak nem csak fájó emlék, hanem élő valóság; tanúságot tehetünk amellett, hogy benne is egy nemes görönggyel gazdagabb lett a hazai föld. Részvétünk és szeretetünk, gyermeki ragaszkodásunk tegye elviselhetővé Isten után a súlyos csapást.

Ürmössy Kálmán min. tanácsost, az állami pénzverő igazgatóját, múlt szombaton temettük. Sirja felett a pályatársakkal együtt méltattuk érdemeit s kívántunk neki az ősi bányász jelszóval: „jó szerencsét!” Özvegye és négy felnőtt gyermeke siratja. Mi is velök együtt gyászolunk.

Lapunkat a közönség szívesen fogadta. Mindenki örül neki. Ezt igazolják a következő szemelvények: — Dr. S. M. P. ügyvéd ezeket írja: „Öszinte örömmel vettem az „Unitárius Értesítő” 1. számát és kérem, hogy engem az előfizetők sorába felvenni sziveskedjenek. Annyira eltölt a meggyőződés, hogy e lap megindulásával egy igen érezhető hiányt fog pótolni, hogy kötelességemnek tartom szerény anyagi viszonyaimhoz mért összeggel az előfizetési díjon felül is hozzájárulni a kezdetben mindig mutakozó anyagi nehézségek leküzdéséhez s ezért bátorodom 300.— koronát átutalni.” — Debrecenből K. B. ezt írja: „A régvárt és nagy hiányt pótló — nekem legalább nagyon kedves „Unitárius Értesítő” egyévi előfizetési díját küldöm. Sok szerencsét kívánok.” — Zürichből dr. W. L. ezt írja: „Itthon már várt rám az „Értesítő” első száma, amelyet nagy örömmel olvastam. Istennek tetsző, szép vállalatát üdvözlöm s hozzá sok szerencsét kívánok. Legyen ez a „Magvető” is tartós és kedvelt. Hogy célja elérésében a magam gyenge erejével is támogathassam, kérem, engedje meg, hogy az „Értesítő” két példányára fizethessek elő; még pedig egyszer a magam részére, a másik példányt pedig kérem az unitarizmus egy régi otthonába, Siklósra, V. M. címére küldetni. Ott is örömmel fogják fogadni s tán kézről-kézre adják.” — Felsőiregi (Tolna m.) leányegyházközség gondnoka ezt írja: „Szeretettel tudatom hogy az egyházunk részére beküldött 2 drb. „Unitárius Értesítő” megkaptam, amelyet nagy köszönettel és szeretettel fogadtunk. És a benne levő cikkek értelmében — mivel nagyon megtetszett kedvessége — mi is ragaszkodunk, hogy annak pártfogói lehessünk. A hívek nevében szeretettel üdvözlöm a Tek. Szerkesztőseget.”

Családi látogatást tett esperes atyánkfia a múlt hetekben vidéki hiveink körében, Gyöngyösön, Szadán, Adonyban, Tatatóvárosban és Jászapátiban. Három helyen keresztelt. Utóbbi városkában ikerleánykákat egy menekült tanár házában.

Vasárnapi Iskolák országos szövetsége pünkösd hetében tartotta évi rendes közgyűlését Londonban. Ebből a közgyűlésből az angol unitárius egyházak gyermekei, ifjai és leányai baráti szíves üdvözlötüket küldik a magyarországi és erdélyi unitárius egyházak gyermekeinek, ifjainak és leányainak. Szent örömeikre szolgál, hogy ez által

Az „Unitárius Értesítő” minden unitárius ember asztalán ott legyen!

is szorosabbra fűzhetik azt a régi testvéri köteléket, amely minket a múltban a krisztusi keresztény igazságok szolgálatában egybekapcsolt. Hogy ez a szent kötelék csatolja egybe a világ összes unitárius hiveit a jövőben is a nagy Mester iránti hűségben, erre kérjük a jó Istennek áldó segédelmét. Köszönjük a jóindulatot, a baráti szíves megemlékezést; s azt mi is éppen olyan őszinte, meleg szeretettel viszonzozzuk. Az Isten országának eljöveteleért, eszménk diadaláért velők együtt buzgón imádkozunk.

Angol unitárius testvéreink hivatalos lapja, az „*Inquirer*“, amelynek első száma Londonban, 1842. július 9-én jelent meg, most ünnepli fennállásának 80-ik évfordulóját. Lapjainkat eredményes működésének határmegyéjén szeretettel üdvözljük, mint az unitárius kereszténységnek és a szabad vallásos meggyőződésnek bátor apostolát. — *Ad multos annos!*

Kebli Tanács ülése szeptember hó 10-én (vasárnap), d. u. 5 órakor lesz a Lelkészi Irodában. Ezt megelőzőleg szept. 7-én, csütörtökön a Nevelésügyi Bizottság; szept. 8-án, pénteken a Hitéleti Bizottság és szept. 9-én, szombaton a Gazdasági Bizottság tart ülést ugyancsak d. u. 5 órakor az irodában.

Családi találkozóra gyűlnek össze minden hónap második szombatján délután 6 és fél 8 óra között az unitárius családok Budán, a Várkert-Kioszk-ban (Ybl Miklós-tér). Mindenkit szívesen látunk.

Istentiszteletek ideje a budapesti V., Koháry-utca 4.) templomban minden ünnep és vasárnap d. e. 11 órakor. Sátorosünnepeken mindkét napon osztanak urvacsorát.

Hivatalos órák a Lelkészi Hivatalban d. e. 9—12.-ig. Temetést, keresztelést, esketést egy nappal előbb be kell jelenteni.

Budapesten lakó hiveinket kérjük, hogy szeptemberben iskolába beiratott gyermekeiket jelentsék be a lelkészi irodán. Az országban szétszórta lakó hiveinket is kérjük, jelentsék be gyermekeiket, hogy vallásoktatásukról gondoskodhassunk.

Egyházi járulékot fizettek a folyó év első negyedében: Nemes Aurél 2000 K, Klein Géza 1500 K, Biró Lipót, Pausperth Károlyné, Gáthy Fülöp, Petrik Sándor, Mihály Rezsőné, dr. Havas Béla és Bozóky Emil 1000—1000 K, Blaschnek Rezső, Jordán Viktor 500—500 K, Dimény Mózes, Darvas Aladár és Zoltán Emil 400—400 K, Szabó Ferencz, Sándor Jenő, Benedekfi Elek 300—300 K, Schillinger Adolf, Nádler Ferencz, Jacobi Fülöp, dr. Bognár Dénes, Gruber Gyula, dr. Kovács Sándor, dr. Gothárd Kálmán, Förster Lajosné, Csongvay Géza, Birtalan Lajos, Polgár Lipót, Jukl Károlyné és András Mózes 200—200 K, Pap Jánosné, Faluvégi Sándor 150 K, Kovács József, Zsigmond Lőrincz, Borbély Márton, Nagyobb Dánielné, özv. K. Simó Ferenczné, Gothárd Mózes, dr. Szombatfalvi György, Patakfalvi Samu, Dénes Ferencz, Liebenberger Károly, Marosi József, özv. Fábry Edéné, dr. Gál Jenő, Hackler Arthur, Ádám Gyula, Derzsi Benjámín, Pécsi Albert, Jobb Mózes, Bodóczy Gábor, Vágó Márta és Sarkadi Klára 100—100 K, Ujváry László 60 K, Kluzs Károlyné,

Miklósi Ferencz, Péter József, Biller Lajosné, Tamási Lajos, Tamási Ferencz, Osváth Albert, Szőke Izsák, Vágó Sándor, Gálfalvi Lajos, Gál Juci, Gál Paula, Máté György, Pusztay Lajos, Baka András, Kriza Márton 50—50 K, Takács Ferencz 35 K és Berei Berta 30 K.-t.

Sajtóalapra a következő adományok érkeztek: Dr. W. L. Zürich 300 K, dr. Simon Mihály Pál Bpest 200 K, Bede Ödön Sellye 100 K, Bozóky Emil Bpest 100 K, dr. Barabási István Bpest 100 K, Benedekfi Elek Kisp. 100 K, Orbók Atilla Bpest 100 K.

A szíves adományokat köszönjük s óhajtjuk, hogy minél több követőre találjon a nemes példa.

KÖNYVEK.

Igehirdetésünk kívánalmi. (Homil. Tanulmány. Irta: Ürmösi József, hom.-sztpáli unit. lelkész). Korunk egyik égető problémájával foglalkozik a könyv: Miért üresek a templomok. A szerző ennek főokát az igehirdetés hiányaiban, fogyatékoságában találja. Legfeltűnőbb: a templomi beszédek avult hangja, a gondolatnélküli üres szövegek gyártása és az evangéliumtól való eltávolodás. Az egyházi szónoklás újjáteremtésének legfontosabb feltétele, hogy a pap Jézust és az ő evangéliumát hirdesse. Nagy hibája a beszédeknek, hogy nincsenek átítatva az evangéliumok Krisztusával. Inkább világi bölcsességgel vannak tömve s ennek fényében kívánnak feltűnni, pedig ez hideg fény, nem az evangéliumok szellemének meleg napja, melyből jóság, szeretet, megbocsátás, kegyelem sugárzik. A pap Krisztus evangéliumának hirdetésére hivatott, nem pedig muló, különböző értékű világnézetek terjesztésére, tehát kell, hogy „a szent beszédet azon erővel lelkesítse, melyet a Jézus tudománya adhat az emberi bölcselkedésnek.“ (Koronka). Jézusról, mint igehirdetőről szólva, megállapítja, hogy Jézus nem elméleti igazságokat adott, hanem gyakorlatiakat, magát az életet. Az ő képei, életből vett példázatai kitörölhetetlenek az emberi lélekből.

A szerző könyvének második felében szól a népszerű igehirdetésről. A könyvnek ez a része népszerű szónoklati példákban bővelkedik. A szónoknak arra kell törekednie, hogy egy reális, hitéletbe vágó gondolatot belevésszen hallgatói szívébe. Semmitmondással, szalmacsépléssel nem lehet figyelmet kelteni. A nagy népszónokok mindig gondolatban gazdagok voltak. (Ferencz J., Ravasz L., Győri V., Kriza J., Prohászka O.) A nyelv egyszerűsége, világos kifejezés, a szemléltető hasonlatok a legfőbb erényei a szentbeszédnek.

A kitűnő világos könyvecske, sajnos, csak egy példányban került Csonka-Magyarországba s ezért az érdeklődőknek egy ideig nélkülözniük kell a nagy figyelemre érdemes munkát.

A kiadásért felelős: BIRÓ LAJOS.

Kádakat

Puttonyokat
Boredényeket
Mezőgazdasági
szerszámokat
Tragacsokat
Kocsirészeket

készítünk

Budapest, V., Kálmán-u. 21. Telefon: 5-34.

TELEFON-
SZÁM:
180-53.

KARTAL TESTVÉREK

Sürgőnycim
KARTALOK
Budapest

műszaki kereskedők

BUDAPEST, V., ALKOTMÁNY-UTCA 18. SZÁM.
Műszaki anyagok és cikkek, olajok, kenőanyagok,
minden mezőgazdasági és egyéb iparág számára
legjütányosabban kaphatók.

Dr. TÓTH GYÖRGY

v. kir. táblabíró

KÖNYVEI

Az Unitárius Egyház Szer-
vezete (300 kor.)

Az Unitárius Egyház Rend-
szabályai (300 kor.)

lapunk kiadóhivatalában
kaphatók.

A

NÉPIESIRODALMI

TÁRSASÁG

erdélyi vonatkozású
néprajzi, irodalmi és
történelmi kiadványai
megrendelhetők

BUDAPEST,
VI., Vilmos császár-ut 55

ANGOL TANFOLYAM

felnőttek és gyermekek,
kezdők és előrehala-
dottak részére. Egyen-
kint vagy osztályban.
Ugyszintén

francia leckék.

MISS E. NADLER
Budapest, I. kerület,
Győri-ut 14, I. em. 3.

„STUDIUM“

KÖNYVESBOLT
BUDAPEST, IV.
MUZEUM-KÖRUT 21

Telefon:
186-87

Nagyrészt erdélyiekből
alakult új vállalat

Telefon:
186-87

Szaktankönyvek, szépirodalmi, egyházi és egyetemi
tankönyvek raktára. Beszerez és szállít minden
kapható külföldi és belföldi könyvet és folyóiratot.
Vidéki megrendeléseket gyorsan és gondosan elintéz.

BESSKÓ KÁROLY

CHROMOLITHOGRAFIAI ÉS KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST, IX. KER., RÁKOS-UTCA 1. SZÁM.

TELEFON JÓZSEF
10-33

Elvállal: hetilapok, havi folyó-
iratok, falragaszok, eljegyzési és
esküvői értesítések, meghívók, va-
lamint mindennemű kereskedelmi
nyomatványok izléses készítését.

STERN JÓZSEF R.T.

BUDAPEST, KÁLVIN-TÉR 1.

Alapított 1859. évben.

Szövetek, mosóárak, selymek, bélés-
és vászonárak, női-, férfi- és gyermek-
fehérnemű, kész felöltők és blouzok
legjütányosabb bevásárlási forrása.

Nyomatott Besskó Károly kő- és könyvnyomdájában, Budapest, IX., Rákos-utca 1. sz. — Telefon: József 10-33.